

การทูตกีฬา: คุณค่าของโอลิมปิกฤดูหนาวปี 2018
ต่อการปรับความสัมพันธ์อย่างรอบด้านระหว่างสองเกาหลี
Sports Diplomacy: The Merit of 2018 Winter Olympics
toward Inter-Korean Inclusive Reconciliation¹

จันทวัฒน์ ศิริรัตน์²

Jintavat Sirirat³

Received: June 23, 2018

Revised: July 16, 2018

Accepted: October 3, 2018

บทคัดย่อ

กีฬาเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองและการต่างประเทศมาตั้งแต่ยุคกรีกโบราณ ความสำคัญของกีฬาต่อการเมืองปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดมากยิ่งขึ้นในศตวรรษที่ 20 เมื่อหลายประเทศใช้กีฬาโอลิมปิกเพื่อบรรลุเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ เกาหลีใต้ก็เป็นหนึ่งในประเทศที่เล็งเห็นคุณค่าของกีฬาทั้งในเชิงสร้างสรรค์และทำลาย โดยประธานาธิบดี มุนแจอิน (Moon Jae-in) ได้ตระหนักถึงคุณค่าของกีฬาต่อกิจการต่างประเทศ จึงได้ใช้โอกาสในการเป็นเจ้าภาพโอลิมปิกฤดูหนาวปี 2018 ณ เมืองพย็องชัง (PyeongChang) แก้ไขปัญหาบนคาบสมุทรเกาหลีที่อยู่ในระดับวิกฤตจากยุทธศาสตร์คู่ขนาน (Byungjin) ของผู้นำคิมจองอึน (Kim Jong-un) ซึ่งจากการวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดการทูตกีฬา พบว่า ความร่วมมือระหว่างสองเกาหลีในโอลิมปิกฤดูหนาวไม่เพียงแต่ช่วยผ่อนคลายบรรยากาศที่ตึงเครียดเท่านั้น แต่ยังนำไปสู่การปรับความสัมพันธ์ทั้งในทางการเมือง ความมั่นคง และเศรษฐกิจ หลักฐานเชิงประจักษ์คือ การประกาศยุติโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ การประชุมสุดยอดผู้นำเกาหลีครั้งที่ 3 และการประชุมครั้งประวัติศาสตร์

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง “การทูตกีฬาของญี่ปุ่น จีน และเกาหลีใต้: บทเรียนสำหรับไทย” โดยได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนวิจัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2560

² สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จังหวัดปทุมธานี 12121
อีเมล: jintavat@asia.tu.ac.th

³ Institute of East Asian Studies (IEAS), Thammasat University, Pathumthani, 12121.
E-mail: jintavat@asia.tu.ac.th

ระหว่างผู้นำสหรัฐฯ-เกาหลีเหนือ สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของกีฬาในฐานะเครื่องมือที่มีความจำเป็นต่อการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสองเกาหลี

คำสำคัญ เกาหลีใต้, เกาหลีเหนือ, การทูตกีฬา, โอลิมปิกฤดูหนาวปี 2018

Abstract

Sports have been part of politics and foreign affairs since Ancient Greece. They became the significant apparatus of several countries in 20th century, particularly in utilizing Olympic Games to serve their goals. South Korea also has taken an interest in the value of sports in both constructive and destructive ways. Korean President Moon Jae-in, who realizes the importance and the merit of sports in solving North Korea's nuclear and missile crisis, seizes the opportunity to host the 2018 Winter Olympics in PyeongChang. By analyzing through the lens of Sports Diplomacy, this research found that the inter-Korean cooperation in the Winter Olympics not only reduces the antagonistic sentiment, but also spills over to political, security, and economic agenda. Empirical evidences are Kim Jong-un's statement to pause nuclear program in the 3rd of April inter-Korean summit was in the month, as well as United States-North Korea historic summit took place in Singapore in June. These distinctly show that sports are the indispensable apparatus for improving inter-Korean relations.

Keywords South Korea, North Korea, Sports Diplomacy, 2018 Winter Olympics

1. บทนำ

ปัญหาบนคาบสมุทรเกาหลีในบริบทปัจจุบันทวีความตึงเครียดมากที่สุดนับตั้งแต่สงครามเกาหลีสิ้นสุดลงในปี 1953 โดยหนึ่งในปัจจัยสำคัญเกิดจากคิมจองอึน (Kim Jong-un, 2011-ปัจจุบัน) ผู้นำรุ่นที่ 3 ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี (ต่อไปนี้จะเรียกว่า เกาหลีเหนือ) เลือกดำเนินยุทธศาสตร์คู้ชานาน (Byungjin) ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอาวุธยุทธศาสตร์คือนิวเคลียร์และขีปนาวุธไปพร้อมกับการกระตุ้นเศรษฐกิจ

จะเห็นได้ว่า ตั้งแต่ปี 2012 เกาหลีเหนือมีการทดสอบขีปนาวุธถึง 89 ครั้ง⁴ อาทิ ขีปนาวุธข้ามทวีป Hwasong-15 ขีปนาวุธพิสัยกลางกึ่งสูง Hwasong-12 และขีปนาวุธจากเรือดำน้ำ (Berlinger, 2017) โดยมีวิถีโคจรมุ่งสู่ญี่ปุ่นและสหรัฐฯ กอปรกับเกาหลีเหนือละเมิดมติสหประชาชาติและสนธิสัญญาห้ามแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons: NPT) โดยเฉพาะการทดลองครั้งที่ 6 ในเดือนกันยายน 2017 ที่นักวิทยาศาสตร์เชื่อว่าเป็นการทดลองระเบิดไฮโดรเจน เนื่องจากสามารถตรวจพบการปลดปล่อยพลังงานประมาณ 100-150 กิโลตัน⁵ มากกว่าการทดลองครั้งก่อนหน้าถึง 10 เท่า และมากกว่าระเบิด Little Boy ของสหรัฐฯ ที่ใช้ถล่มเมืองฮิโรชิมาเกือบ 7 เท่า (Beuge, Gutierrez, Levett, Sheehy, & Torpey, 2017) ดังนั้น หากเกาหลีเหนือประสบความสำเร็จในการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์จะทำให้เกาหลีเหนือมีอำนาจต่อรองบนเวทีระหว่างประเทศมากขึ้น

ความตึงเครียดที่เข้มข้นมากขึ้นทำให้ประธานาธิบดีพัคกินฮเย (Park Geun-hye, 2013-2017) ของสาธารณรัฐเกาหลี (ต่อไปนี้จะเรียกว่า เกาหลีใต้) เลือกตอบโต้ด้วยการเห็นชอบกับการประจำการระบบต่อต้านขีปนาวุธ THAAD (Terminal High Altitude Area Defense) พร้อมระบบเรดาร์ที่เมืองซ็องจู (Seongju) ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างเกาหลีใต้กับจีนเสื่อมถอยลงทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และการแลกเปลี่ยนระหว่างประชาชน เนื่องจากจีนมองว่าระบบเรดาร์ของสหรัฐฯ มีเป้าหมายเพื่อสอดแนมกิจการด้านความมั่นคงและการทหารของประเทศ แต่สถานการณ์ดังกล่าวมีแนวโน้มจะได้รับการแก้ไขในสมัยของประธานาธิบดีมุนแจอิน (Moon Jae-in, 2017 - ปัจจุบัน) นักการเมืองหัวก้าวหน้าให้ความสำคัญกับแนวทางแก้ไขปัญหาเกาหลีเหนือด้วยสันติวิธี จนได้รับการขนานนามว่าเป็นนโยบาย New Sunshine Policy⁶ ประจวบเหมาะกับการเป็นเจ้าภาพโอลิมปิกฤดูหนาวปี 2018 ที่เมืองพย็องชัง (PyeongChang) ทำให้เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมในการใช้การทูตกีฬาเป็นเครื่องมือสำหรับปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ

⁴ จากสถิติพบว่า การทดสอบขีปนาวุธในสมัยคิมจองอึนมีมากกว่าในสมัยคิมอิลซ็อง (Kim Il-sung) และคิมจองอิล (Kim Jong-il) ที่มีการทดสอบ 15 และ 16 ครั้งตามลำดับ

⁵ 1 กิโลตัน เท่ากับ 1,000 ตันของระเบิด TNT

⁶ นโยบาย Sunshine Policy ริเริ่มขึ้นในปี 2000 สมัยประธานาธิบดีคิมแดจุง (Kim Dae-jung) เพื่อกระชับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ โดยเน้นการสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการแลกเปลี่ยนประชาชน พร้อมกับลดปัจจัยเสี่ยงที่อาจนำไปสู่ความตึงเครียดระหว่างสองประเทศ (รายละเอียดเพิ่มเติมในการทูตกีฬาและความสัมพันธ์ระหว่างสองเกาหลี)

ทั้งนี้ การใช้กีฬาเป็นส่วนหนึ่งในนโยบายทางการเมืองและการทูตไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่ประการใด เพราะตั้งแต่สมัยกรีกกีฬาก็ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายระหว่างนครรัฐเพื่อลดความขัดแย้งระหว่างกัน กีฬาได้กลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองและการทูตอย่างเต็มรูปแบบในศตวรรษที่ 20 ยกตัวอย่างเช่น เยอรมนีในสมัยนาซีที่ต้องการแสดงพลังอำนาจของลัทธินาซีและความแข็งแกร่งของเผ่าพันธุ์อารยันผ่านโอลิมปิกปี 1936 ที่กรุงเบอร์ลิน ในปี 1971 ทีมนักกีฬาเทเบิลเทนนิสของสหรัฐอเมริกาเดินทางไปแข่งขันกับทีมจีน โดยรู้จักกันในชื่อการทูตปิงปอง (Ping-pong Diplomacy) นำไปสู่การฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตของสองประเทศ การยกระดับภาพลักษณ์และพัฒนาประเทศของญี่ปุ่นผ่านโอลิมปิกปี 1964 รวมทั้งการจัดการแข่งขันกีฬาระหว่างประเทศเกิดใหม่ (Games of the New Emerging Forces: GANEFO) ที่มีเป้าหมายเพื่อรวมกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Non-Aligned Movement: NAM) การคว่ำบาตรการแข่งขันโอลิมปิกปี 1980 ที่กรุงมอสโกของสหรัฐฯ และโอลิมปิกปี 1984 ที่นครลอส-แอนเจลิส ของสหภาพโซเวียตและประเทศบริวาร (Murray & Pigman, 2014, pp. 1098-1101) รวมทั้งการสร้างชาติและพัฒนาประเทศผ่านโอลิมปิกปี 1988 ของเกาหลีใต้ การเชื่อมความสัมพันธ์และลดความตึงเครียดระหว่างเกาหลีใต้กับญี่ปุ่นด้วยการเป็นเจ้าภาพร่วมฟุตบอลโลกปี 2002 และการยกระดับสถานะสู่การเป็นประเทศมหาอำนาจของจีนในโอลิมปิกปี 2008 ตัวอย่างเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างกีฬากับการเมือง การต่างประเทศ การพัฒนาและเศรษฐกิจ

แม้แต่ความสัมพันธ์ระหว่างสองเกาหลีก็พบว่า กีฬามีบทบาทสำคัญในหน้าประวัติศาสตร์ของสองประเทศ ทั้งการแข่งขันเพื่อชิงความเป็นหนึ่ง การโดดเดี่ยวเกาหลีเหนือผ่านโอลิมปิกปี 1988 การสานสัมพันธ์ด้วยการรวมทีมแข่งขันเทเบิลเทนนิสและฟุตบอลเยาวชนชิงแชมป์โลกในปี 1991 อีกทั้งยังเห็นได้จากนโยบาย Sunshine Policy ที่ให้สำคัญกับการทูตกีฬาในฐานะเครื่องมือสำคัญสำหรับกระชับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ แม้ว่าจะประสบความสำเร็จเพียงเข้าร่วมพิธีเปิดการแข่งขันในกีฬาโอลิมปิกและเอเชียนเกมส์ร่วมกันภายใต้ธงรวมชาติ (Hanbandogi)⁷ แต่อย่างน้อยก็สะท้อนถึงความพยายามที่จะสร้างสันติภาพบนคาบสมุทรเกาหลี ดังนั้น การเป็นเจ้าภาพโอลิมปิก

⁷ แนวคิดธงรวมชาติเกิดขึ้นตั้งแต่ปี 1963 ริเริ่มโดยฮวน อันโตนิโอ ซามารานช์ (Juan Antonio Samaranch) ประธานคณะกรรมการโอลิมปิกสากล (International Olympic Committee: IOC) เพื่อให้กีฬามีส่วนช่วยลดความขัดแย้งระหว่างประเทศ โดยมีความพยายามใช้ครั้งแรกในการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกปี 1964 ที่กรุงโตเกียวแต่ไม่ประสบความสำเร็จ

ฤดูหนาวปี 2018 จึงเป็นโอกาสอันดีอีกครั้งที่ประธานาธิบดีมินแฮอินจะหยิบยกการทูตกีฬาขึ้นมาเป็นเครื่องมือสำหรับปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดบนคาบสมุทรเกาหลี

บทความนี้จะให้ความสำคัญกับการใช้การทูตกีฬาของเกาหลีใต้ในบริบทของโอลิมปิกฤดูหนาวที่เมืองพย็องชังภายใต้สมมติฐานที่ว่า การใช้กีฬาเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสองเกาหลีเป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจและความร่วมมือในด้านอื่นๆ ต่อไป ทั้งด้านความมั่นคง การเมือง เศรษฐกิจ และประชาชน โดยแบ่งบทการศึกษาออกเป็นกรอบแนวคิดการทูตกีฬา วรรณกรรมเกี่ยวกับการทูตกีฬาของเกาหลีใต้ กีฬาในการเมืองและการต่างประเทศของเกาหลีใต้ การทูตกีฬากับความสัมพันธ์ระหว่างสองเกาหลี การกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสองเกาหลีผ่านโอลิมปิกฤดูหนาวปี 2018 และบทสรุป

2. กรอบแนวคิดการทูตกีฬา

การใช้กีฬาเพื่อบรรลุเป้าหมายของหลายประเทศในช่วงศตวรรษที่ 20 ได้สร้างความตระหนักแก่นักรัฐศาสตร์ถึงความสำคัญและคุณค่าของกีฬาในฐานะเครื่องมือด้านการต่างประเทศที่มีทั้งคุณและโทษ โดย Cha (2013, pp. 1176-1177) มองว่ากีฬาเป็นเครื่องมือทางการทูตที่ไม่อาจมองข้ามไปได้ เพราะมหกรรมการแข่งขันกีฬาเป็นโอกาสในการผลักดันวาระทางการเมือง อีกทั้งกีฬาไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือในการยกระดับสถานะและภาพลักษณ์ของประเทศเท่านั้น แต่ยังเป็นทางเลือกใหม่เมื่อแนวทางการทูตแบบดั้งเดิมไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ ซึ่งที่ผ่านมากีฬาได้พิสูจน์ให้เห็นถึงคุณค่าที่มีต่อการต่างประเทศ เพราะสามารถช่วยให้รัฐปรับระดับความสัมพันธ์ทางการทูตเป็นเวทีสำหรับการหารือระหว่างผู้กำหนดนโยบาย และช่วยเพิ่มทัศนคติเชิงบวกในระดับประชาชน เช่นเดียวกับ Jean-Loup Chappelet และ Emmanuel Byle ที่มองว่านอกจากกีฬาจะเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมมากขึ้นในระดับประชาชนแล้ว ยังก่อให้เกิดการสร้างสรรคทางเศรษฐกิจและสังคมอีกด้วย ตลอดจนมีคุณค่าในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ (Kobierecki, 2013, p. 51)

สอดคล้องกับทัศนะของ Houlihan (1994, pp. 10-12) กีฬา คือ เครื่องมือที่มี “ต้นทุนต่ำ แต่ให้ผลตอบแทนที่สูง” เห็นได้จากการเลือกใช้เทเบิลเทนนิสและบาสเกตบอลเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ และจีนในช่วงทศวรรษ 1970 ซึ่งได้ผ่านการกลั่นกรองในเชิงผลประโยชน์ทางการเมืองมาแล้วโดยคำนึงถึงความภาคภูมิใจและเกียรติภูมิของ

ประเทศ กล่าวคือ กีฬาเทเบิลเทนนิสเป็นกีฬาได้รับความนิยมและสร้างความภาคภูมิใจแก่จีน ขณะที่บาสเกตบอลคือกีฬาประจำชาติของสหรัฐฯ และมีฝีมือที่โดดเด่นกว่าชาติอื่นๆ ดังนั้น ผลแพ้ชนะ (สหรัฐฯ แพ้ในการแข่งขันเทเบิลเทนนิส ส่วนจีนแพ้ในการแข่งขันบาสเกตบอล) จึงแทบไม่มีผลกระทบต่อความพยายามปรับความสัมพันธ์สู่ระดับปกติ แต่ในทางตรงกันข้าม กีฬาถือเป็นเครื่องมือลงโทษทางการเมือง ดังจะเห็นได้จากกรณีสหรัฐฯ และพันธมิตรคว่ำบาตรโอลิมปิกปี 1980 เพื่อประท้วงการรุกรานอัฟกานิสถานของสหภาพโซเวียตในปี 1979 โดยสหภาพโซเวียตตอบโต้ด้วยการคว่ำบาตรโอลิมปิกปี 1984 ที่นครลอสแอนเจลิส หรือการคว่ำบาตรแอฟริกาใต้จากการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติเพื่อกดดันให้ยกเลิกนโยบายแบ่งแยกสีผิว (Apartheid) รวมทั้งการกีดกันอิสราเอลเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ปี 1962 และปี 1974 ณ ประเทศอินโดนีเซีย และอิหร่านตามลำดับ อันเกิดจากปัญหาความขัดแย้งระหว่างอิสราเอลกับชาติอาหรับ ส่งผลให้ประเทศมุสลิมร่วมมือกันกดดันและตัดขาดความสัมพันธ์กับอิสราเอล

นอกจากนี้ กีฬายังเป็นช่องทางในการแสดงความเป็นผู้นำบนเวทีความร่วมมือระหว่างประเทศ เช่น ในกรณีของประธานาธิบดีซูการ์โน (Sukarno) ที่มีบทบาทนำในการริเริ่มการแข่งขันกีฬา GANEFO ปี 1963 ในฐานะกีฬาโอลิมปิกที่ปราศจากอิทธิพลของจักรวรรดินิยม โดยมีนักกีฬาจากประเทศคอมมิวนิสต์และกลุ่ม NAM เข้าร่วมรวมทั้งหมด 51 ประเทศ อย่างไรก็ตาม การดำเนินนโยบายของประธานาธิบดีซูการ์โนถูกมองว่าเป็นความพยายามเบี่ยงเบนความสนใจจากปัญหาภายในประเทศ หรือกรณีของคิวบาที่พยายามมีบทบาทนำในกลุ่ม NAM ด้วยการให้ความช่วยเหลือด้านการกีฬาแก่ประเทศต่างๆ เช่น แองโกลา เอธิโอเปีย และนิการากัว (Houlahan, 1994, p. 13)

ดังนั้น คุณค่าของกีฬาจึงสามารถสรุปตามมุมมองของ Cha (2009, pp. 2-3) และ Jarvie (2003, p. 545) ได้ดังนี้

(1) กีฬาเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ เมื่อการทูตแบบดั้งเดิมไม่สามารถดำเนินการต่อได้ การใช้กีฬาเป็นเครื่องมืออย่างถูกที่ถูกเวลา จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายตามที่คาดหวังไว้ เช่น การใช้เทเบิลเทนนิสและบาสเกตบอลฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างจีนกับสหรัฐฯ

(2) กีฬาสามารถสนับสนุนกระบวนการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ เช่น การฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ ปานามา และเม็กซิโก ด้วยการแข่งขันเบสบอลและท่าทีที่เป็นมิตรระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีใต้ในการเป็นเจ้าภาพร่วมฟุตบอลโลกปี 2002

(3) กีฬาช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์และความภาคภูมิใจของประชาชน ชัยชนะของทีมชาติและนักกีฬาถือเป็นการสร้างเอกภาพของชาติได้เป็นอย่างดี ฉะนั้นนั้น

ความพ่ายแพ้ก็ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของประเทศเช่นเดียวกัน เช่น การใช้กีฬารักบี้ส่งเสริมความเป็นเอกภาพของแอฟริกาใต้ กีฬาคริกเกตกับความภาคภูมิใจของคนในเอเชียใต้ ฟุตบอลกับการรวมชาติยูโกสลาเวีย และการส่งเสริมศักยภาพด้านกีฬาเพื่อสร้างความภาคภูมิใจของเยอรมันตะวันออกและโรมาเนีย

(4) กีฬาสามารถสร้างความเจริญและการพัฒนา เช่น ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และจีน ใช้โอกาสในการเป็นเจ้าภาพโอลิมปิกพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเป็นจุดเปลี่ยนในการพัฒนาประเทศ

(5) กีฬาระดับนานาชาติหลังยุคสมัยใหม่ (Post-Modern International Sport) เป็นการผสมผสานระหว่างแนวคิดหลังยุครัฐ-ชาติ (Post-Nationalist) กับหลังยุคอาณานิคม (Post-Colonial) อีกทั้งการวิพากษ์กีฬาในเชิงประวัติศาสตร์ก็สามารถอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นในช่วงจักรวรรดินิยมและสมัยอาณานิคมได้เช่นเดียวกัน เช่น การปลุกฝังค่านิยมของอังกฤษในประเทศอาณานิคมผ่านกีฬา เช่น คริกเกต รักบี้ เทนนิส และกอล์ฟ รวมถึงการจัดการแข่งขันกีฬาเครือจักรภพ (Commonwealth Games) เพื่อสะท้อนถึงความยิ่งใหญ่ในอดีตของอังกฤษ

(6) องค์การกีฬาระหว่างประเทศจะมีบทบาทมากขึ้นในศตวรรษที่ 21 ก่อให้เกิดความทับซ้อนระหว่างอำนาจในการกำกับการแข่งขันกีฬากับอำนาจอธิปไตยของรัฐ เช่น การแข่งขันฟุตบอลไทยลีกที่ต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบของสมาพันธ์ฟุตบอลแห่งเอเชีย (Asian Football Confederation: AFC) เพื่อการยอมรับในระดับนานาชาติ

แนวคิดการทูตกีฬาแสดงให้เห็นว่า กีฬากับการเมืองมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ บ่อยครั้งที่กีฬาเป็นเครื่องมือของรัฐในการบรรลุเป้าหมายทั้งในเชิงสร้างสรรค์และการทำลาย กีฬาก็ไม่ได้ถูกจำกัดแค่การแข่งขันเพื่อความบันเทิงหรือกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจเท่านั้น ในกรณีของความขัดแย้งบนคาบสมุทรเกาหลี การเป็นเจ้าภาพโอลิมปิกฤดูหนาวปี 2018 เป็นโอกาสอันดีที่เกาหลีใต้จะการใช้การทูตกีฬาเพื่อปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ ในยามที่ช่องทางความร่วมมืออื่นเผชิญกับขวากหนามจนไม่สามารถเดินหน้าต่อไปได้ ที่สำคัญกีฬายังเป็นจุดเริ่มต้นของการสานสัมพันธ์ที่สามารถขยายไปสู่ความร่วมมือด้านอื่นๆ ต่อไป

3. วรรณกรรมเกี่ยวกับการทูตกีฬาของเกาหลีใต้

นักวิชาการหลายท่านเห็นว่า กีฬาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้เกาหลีใต้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ การพัฒนาประเทศ และความสัมพันธ์กับ

เกาหลีเหนือ อาทิ ทศนะของ Mannheim (1990) ที่วิเคราะห์ว่า การเสนอตัวเป็นเจ้าภาพโอลิมปิกปี 1988 ของเกาหลีได้มีการเมืองและเศรษฐกิจเป็นปัจจัยผลักดันสำคัญ โดยต้องการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองและยกระดับเศรษฐกิจของประเทศ ในฐานะประเทศอุตสาหกรรมใหม่ผ่านมหรรมกีฬาระดับโลก เช่นเดียวกับ Ha, Lee, and Ok (2015) ที่วิเคราะห์ในด้านการพัฒนาว่า เกาหลีได้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาผ่านกีฬา จนเกิดความเชี่ยวชาญและองค์ความรู้ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือทางการทูตเพื่อช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาอันเป็นการเสริมสร้างภาพลักษณ์ของประเทศได้อีกทางหนึ่ง

ขณะที่ Lee (2016) ได้อธิบายความพยายามเป็นเจ้าภาพโอลิมปิกฤดูหนาวของเกาหลีใต้ผ่านทฤษฎีระบบโลก (World System Theory) ว่าเกาหลีใต้ต้องการเป็นเจ้าภาพเพื่อขยับสถานะจากรัฐกึ่งชายขอบ (Semi-Periphery) ไปเป็นรัฐศูนย์กลาง (Core) หรือกลุ่มประเทศชั้นนำ อันเป็นเขตแห่งเกียรติภูมิ (Zone of Prestige) ตามมุมมองดังกล่าว โอลิมปิกฤดูหนาวไม่ใช่เพียงมหรรมกีฬาที่จัดขึ้นเฉพาะประเทศเมืองหนาวเท่านั้น แต่เกือบทั้งหมดเป็นประเทศพัฒนาแล้วซึ่งมีระดับรายได้สูงเพียงพอต่อการจัดหาอุปกรณ์สำหรับเล่นกีฬาฤดูหนาว การเป็นเจ้าภาพโอลิมปิกฤดูหนาวจึงเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความสำเร็จในการยกระดับสถานะของประเทศ ประกอบกับเกาหลีใต้เคยเป็นเจ้าภาพมหรรมระดับโลกมาแล้วทั้งโอลิมปิกปี 1988 งาน Expo ปี 1993 และฟุตบอลโลกปี 2002 ดังนั้น การเป็นเจ้าภาพโอลิมปิกฤดูหนาวจึงเป็นส่วนเติมเต็มเป้าหมายของการยกระดับสถานะสู่ประเทศศูนย์กลางของระบบโลก สอดคล้องกับ Joo, Bae, and Kassens-nor (2017) and Kim (2016) ที่เห็นว่า โอลิมปิกฤดูหนาวปี 2018 เป็นโอกาสสำหรับเกาหลีใต้ในการแสดงให้เห็นถึงระดับการพัฒนาและขีดความสามารถ เพราะกีฬาหลายประเภทต้องใช้ทุนทรัพย์สูง ซึ่งเป็นภาพสะท้อนความสำเร็จในการยกระดับคุณภาพชีวิตและระดับรายได้ของคนเกาหลีจากที่เคยอยู่ในกลุ่มประเทศยากจนที่สุดในโลก เช่นเดียวกับมุมมองของ Oh Jinhwan (2017) ที่ว่า การจัดโอลิมปิกฤดูหนาวปี 2018 ที่จังหวัดคังว็อน (Gangwon) จะช่วยลดช่องว่างการพัฒนาระหว่างภูมิภาคของประเทศ เพราะที่ผ่านมาคังว็อนถูกละเลยอันเนื่องจากเหตุผลทางการเมืองและภูมิศาสตร์ที่เป็นภูเขา กีดกันการเข้าถึงความเจริญ การเป็นเจ้าภาพกีฬาโอลิมปิกจึงเป็นโอกาสครั้งสำคัญในการพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับจังหวัด เช่นเดียวกับที่ญี่ปุ่นเคยประสบความสำเร็จในการใช้โอลิมปิกฤดูหนาวปี 1998 พัฒนาจังหวัดนากาโนะ

ในส่วนของความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ Merkel (2009) ได้วิเคราะห์ว่า ในช่วงสงครามเย็นมหรรมกีฬาระหว่างประเทศมักเป็นเวทีแข่งขันระหว่างสองเกาหลีเพื่อ

ซึ่งช่วยความเป็นหนึ่ง แต่หลังสิ้นสุดยุคสงครามเย็นทั้งสองเกาหลีหันมาใช้กีฬาเป็นเครื่องมือ กระชับความสัมพันธ์มากขึ้น เนื่องจากเครื่องมือทางการเมืองและเศรษฐกิจมักประสบ กับปัญหาและไม่ต่อเนื่อง เช่นเดียวกับการศึกษาของ Van Tassel and Terry (2012) ที่ได้ข้อสรุปว่า การที่ทั้งสองเกาหลีเข้าร่วมพิธีเปิดการแข่งขันภายใต้ธงรวมชาติได้ก่อให้เกิด ความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวของทั้งนักกีฬาและประชาชน กีฬาจึงเป็นเครื่องมือที่มีศักยภาพ ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสองเกาหลี และสามารถต่อยอดไปสู่ความร่วมมือ ด้านอื่นๆ อย่างที่ Merkel and Kim (2011) วิเคราะห์ว่า นอกจากเกาหลีใต้ต้องการปรับ ความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือเพื่อให้การแข่งขันโอลิมปิกฤดูหนาวสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีแล้ว อีกทั้งการเป็นเจ้าภาพครั้งนี้ยังเป็นโอกาสสำหรับการเจรจาแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง ระหว่างสองเกาหลี อย่างไรก็ตาม Levkowitz (2018) พบว่า คนเกาหลีใต้มีความคิดเห็น ที่แตกต่างกันต่อการใช้โอลิมปิกฤดูหนาวเป็นเครื่องมือปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ ได้แก่ ฝ่ายเสรีนิยมที่มองว่า การใช้โอลิมปิกฤดูหนาวเป็นเครื่องมือการทูตเป็นจุดเริ่มต้นของ การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างสองเกาหลี ขณะที่ในมุมมองของฝ่ายอนุรักษ์นิยมมองว่า การผ่อน คลายมาตรการกีดกันแล้วหันมาใช้โอลิมปิกฤดูหนาวเป็นช่องทางในการเจรจาแก้ไขปัญหาค จะนำไปสู่ความล้มเหลวในการกีดกันเกาหลีเหนือให้ล้มเลิกโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์

จากทัศนะข้างต้นจะเห็นได้ว่า เกาหลีใต้ประสบความสำเร็จในการใช้กีฬาเป็น เครื่องมือในการพัฒนาและยกระดับสถานะของประเทศ รวมทั้งการใช้การทูตกีฬาดำเนิน ความสัมพันธ์ระหว่างสองเกาหลีไม่ใช่เรื่องใหม่แต่ประการใด ถึงอย่างนั้นที่ผ่านมา กีฬาเป็น ทั้งคุณและโทษในความสัมพันธ์บนคาบสมุทรเกาหลี จึงเป็นที่น่าสนใจว่า ผู้กำหนดนโยบาย เกาหลีใต้จะใช้โอกาสในการเป็นเจ้าภาพกีฬาโอลิมปิกฤดูหนาวจัดการความสัมพันธ์ระหว่าง สองเกาหลีไปในทิศทางใดท่ามกลางความผันแปรที่มาจากทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอก

3.1 กีฬาในเมืองและการต่างประเทศของเกาหลีใต้

การใช้กีฬาเป็นเครื่องมือทางการเมืองของเกาหลีใต้ริเริ่มขึ้นในสมัยของ ประธานาธิบดีพัคจุงฮี (Park Jung-hee, 1963-1979) เพราะต้องการสร้างความชอบธรรม ทางการเมืองและความเป็นเอกภาพภายในชาติด้วยการกำหนดให้ญี่ปุ่นและเกาหลีเหนือ เป็นคู่แข่งในทุกกระดาน อีกทั้งกีฬายังเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และคุณภาพชีวิตของประชาชนอีกทางหนึ่ง ดังนั้น รัฐบาลจึงได้สนับสนุนการพัฒนา กีฬาอย่างเต็มรูปแบบทั้งการออกกฎหมาย กำหนดยุทธศาสตร์พัฒนากีฬาแห่งชาติ จัดตั้งกองทุน สร้างศูนย์ฝึกกีฬา วางแผนระยะยาวตั้งแต่การพัฒนาระดับเยาวชนจนถึงระบบสวัสดิการ ของนักกีฬา รวมทั้งเสนอตัวเป็นเจ้าภาพกีฬาเอเชียนเกมส์ ครั้งที่ 6 ปี 1970 เพื่อเป็นเวที

นานาชาติแสดงพัฒนาการของเกาหลีใต้ แต่ด้วยสถานการณ์ความตึงเครียดบนคาบสมุทรเกาหลี ทำให้เกาหลีใต้ขอถอนตัวเพราะต้องสำรองงบประมาณไว้รับมือกับสงครามเกาหลีระลอกใหม่ (อภิเชษฐ กาญจนดิฐ, 2560, น. 25-27)

ประธานาธิบดีช็อนดooฮวัน (Chun Doo-hwan, 1980-1988) ยังคงสานต่อความสำคัญในการใช้กีฬาเป็นเครื่องมือทางการเมืองภายใต้แนวคิด “การสร้างชาติกีฬา” (The Establishment of Sports Nation) ผ่านการสนับสนุนการจัดการแข่งขันกีฬาสีฟ้าและส้มครเล่นหลายประเภท และที่สำคัญคือการเป็นเจ้าภาพกีฬาเอเชียนเกมส์ปี 1986 และโอลิมปิกปี 1988 ซึ่งการเป็นเจ้าภาพมหกรรมกีฬาที่ยิ่งใหญ่ระดับภูมิภาคและโลกไม่เพียงแต่เรียกคะแนนนิยมและเบี่ยงเบนความสนใจของประชาชนจากปัญหาทางการเมืองในช่วงประชาธิปไตยแบ่งบาน แต่รวมถึงการส่งเสริมเศรษฐกิจและปรับความสัมพันธ์กับนานาชาติ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้านอย่างจีนและสหภาพโซเวียต ทำให้โอลิมปิกที่กรุงโซลได้รับการจดจำว่า เป็นการแข่งขันกีฬาที่ประสบความสำเร็จในแง่ของการสร้างบรรยากาศที่ขึ้นมึนบนเวทีการเมืองโลก เพราะเป็นโอลิมปิกที่ประเทศโลกเสรีและคอมมิวนิสต์มาแข่งขันพร้อมกันได้ หลังจากทีโอลิมปิกสองครั้งก่อนหน้านี้เต็มไปด้วยความขัดแย้งระหว่างสองค่ายการเมือง นอกจากนี้ ความสำเร็จดังกล่าวนำไปสู่การโดดเดี่ยวเกาหลีเหนือจากพันธมิตรอันเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกาหลีเหนือตระหนักถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนท่าทีต่อเกาหลีใต้หลังสิ้นสุดยุคสงครามเย็น

อีกหนึ่งมหกรรมกีฬาที่เกาหลีใต้ประสบความสำเร็จในการใช้กีฬาเป็นเครื่องมือด้านการต่างประเทศ คือ ฟุตบอลโลกปี 2002 โดยเกาหลีใต้ปรารถนาจะเป็นเจ้าภาพฟุตบอลโลกปี 2002 มาตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1990 เพื่อต่อยอดการพัฒนาเศรษฐกิจและยกระดับสถานะบนเวทีโลก แต่มีคู่แข่งคือญี่ปุ่น โดยในปี 1994 ทั้งสองประเทศได้หารือประเด็นการเป็นเจ้าภาพร่วมแต่ก็ไม่สามารถตกลงกันได้ ดังนั้น สมาพันธ์ฟุตบอลนานาชาติ (Fédération Internationale de Football Association: FIFA) และสมาพันธ์ฟุตบอลแห่งเอเชีย (AFC) จึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้การเป็นเจ้าภาพร่วมฟุตบอลโลกปี 2002 เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมเพราะเกรงว่า หากยังหาข้อสรุปไม่ได้จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศทรุดหนักลงไปกว่าเดิม สำหรับเกาหลีใต้ การเป็นเจ้าภาพฟุตบอลโลกยังเป็นโอกาสในการฟื้นฟูเศรษฐกิจหลังเผชิญวิกฤตการเงินปี 1997 (Joo et al., 2017, pp. 71-85) ผลที่ได้คือ เศรษฐกิจเกาหลีใต้เข้มแข็งขึ้นจนกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำของโลกในปัจจุบัน

3.2 การทูตกีฬากับความสัมพันธ์ระหว่างสองเกาหลี

ก็ฟันนับว่ามีความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างสองเกาหลีมาโดยตลอด ในช่วงแรกทั้งสองประเทศต้องการสร้างอัตลักษณ์และความชอบธรรมในฐานะตัวแทนของชนชาติเกาหลีบนเวทีการแข่งขันระดับนานาชาติ ซึ่งในขณะนั้นเกาหลีเหนือมีระดับการพัฒนาโดยรวมดีกว่าเกาหลีใต้ อันเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของการผ่านเข้ารอบสุดท้ายฟุตบอลโลกปี 1966 ที่ประเทศอังกฤษ เหตุการณ์ดังกล่าวกลายเป็นแรงกระตุ้นให้เกาหลีใต้มุ่งมั่นยกระดับความสามารถด้านกีฬาสู่ความเป็นหนึ่ง (อภิเชษฐ กาญจนดิฐ, 2560, น. 26) ทั้งนี้ ความพยายามใช้กีฬาเป็นเครื่องมือเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสองเกาหลี มีการริเริ่มจากทางเกาหลีเหนือก่อนโดยเสนอให้มีการรวมทีมแข่งขันกีฬาโอลิมปิกปี 1958 ที่กรุงโรม หลังจากนั้นทั้งสองฝ่ายได้เจรจารวมทีมแข่งขันโอลิมปิกปี 1964 ที่กรุงโตเกียว และแข่งขันเทเบิลเทนนิสชิงแชมป์โลกครั้งที่ 35 ที่เกาหลีเหนือในปี 1979 (Yu & Park, 2015, pp. 217-218) อย่างไรก็ตาม ความพยายามดังกล่าวประสบความล้มเหลวทุกครั้งเพราะความรู้สึกเป็นศัตรูและความขัดแย้งเชิงอุดมการณ์

จนกระทั่งการเป็นเจ้าภาพกีฬาเอเชียนเกมส์ปี 1986 และโอลิมปิกปี 1988 กลายเป็นจุดเปลี่ยนทั้งในด้านความก้าวหน้าของการพัฒนาประเทศ และการใช้กีฬาในฐานะเครื่องมือทางการทูตเพื่อลงโทษเกาหลีเหนือ เนื่องจากเกาหลีใต้ทุ่มงบประมาณจำนวนมากพัฒนาสาธารณูปโภค ปรับปรุงทัศนียภาพกรุงโซล และส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการเมืองกับนานาชาติ ประเทศ โดยเกาหลีใต้ได้ใช้โอกาสนี้กระชับความสัมพันธ์กับจีนและสหภาพโซเวียตพร้อมกับเชื้อเชิญประเทศคอมมิวนิสต์อื่นๆ เข้าร่วมการแข่งขันด้วย⁸ ผลที่ได้คือการกระชับความสัมพันธ์กับประเทศคอมมิวนิสต์ สินค้าเป็นที่รู้จักและส่งออกในตลาดโลกมากขึ้น มีภาพลักษณ์เป็นประเทศที่มีความก้าวหน้าทางด้านการพัฒนาจนสามารถเป็นเจ้าภาพโอลิมปิกได้ ตลอดจนการโดดเดี่ยวเกาหลีเหนือ⁹ เนื่องจากในขณะนั้นจีนและสหภาพโซเวียตเข้าร่วมการแข่งขัน เกาหลีเหนือกลับเลือกที่จะคว่ำบาตรโอลิมปิกกรุงโซล ถือเป็นการประเมนสถานการณ์ที่ผิดพลาดของเกาหลีเหนือ

⁸ โอลิมปิกปี 1988 เป็นมหกรรมกีฬาที่มีประเทศสมาชิกเข้าร่วมมากที่สุดในยุคสงครามเย็น ทั้งนี้ ช่วงเวลาดังกล่าวมีการผ่อนคลายความตึงเครียดทางการเมืองลงอย่างมาก อันเป็นผลจากการปรับเปลี่ยนนโยบายของประเทศคอมมิวนิสต์ ได้แก่ การปฏิรูปประเทศที่ต่อเนื่องจากสมัยเติ้ง เสี่ยวผิง (Deng Xiaoping) และนโยบายกลาสโนสท์-เปเรสตรอยก้า (Glasnost-Perestroika) ของสหภาพโซเวียต

⁹ ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศมีความตึงเครียดมากขึ้น เนื่องจากเกาหลีเหนือตกเป็นผู้ต้องสงสัยในเหตุการณ์วางระเบิดสายการบินเกาหลีเที่ยวบินที่ 858 ในปี 1987 มีผู้เสียชีวิตทั้งหมด 115 คน

เนื่องจากมองว่ากลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์จะเลือกคว่ำบาตรเกาหลีใต้ที่เป็นพันธมิตรสหรัฐฯ เหมือนกับคว่ำบาตรสหรัฐฯ ในการแข่งขันโอลิมปิกที่นครลอสแอนเจลิส

ถึงกระนั้น พลวัตการเปลี่ยนแปลงของการเมืองโลกจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียตก็เป็นปัจจัยต้นที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนแนวทางการใช้การทูตกีฬาระหว่างสองเกาหลี แม้ความพยายามจะรวมทีมเข้าแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ปี 1990 ที่กรุงปักกิ่ง ประสบความสำเร็จก็ตาม แต่ความสำเร็จในการหารีระดับรัฐมนตรีที่หมู่บ้านปันมุนจอม (Panmunjom) ในเดือนกันยายนปีเดียวกันนั้นนำไปสู่การลงนามข้อตกลงว่าด้วยความปรองดอง ไม่รุกราน การแลกเปลี่ยนความร่วมมือ และปฏิญญาร่วมว่าด้วยการลดนิวเคลียร์บนคาบสมุทรเกาหลี รวมทั้งเห็นชอบกับการรวมทีมเข้าแข่งขันเทนนิสชิงแชมป์โลกครั้งที่ 41 ที่ญี่ปุ่น ในปี 1991 ซึ่งสามารถคว้ารางวัลชนะเลิศประเภททีมหญิงได้ และการส่งนักฟุตบอลชาติละ 11 คน รวมทีมเข้าแข่งขันฟุตบอลเยาวชนชิงแชมป์โลกครั้งที่ 8 ที่ประเทศโปรตุเกส ภายใต้ธงรวมชาติจนสามารถทะลุถึงรอบ 8 ทีมสุดท้าย อย่างไรก็ตาม การเชื่อมความสัมพันธ์ผ่านกีฬาระหว่างสองเกาหลีกลับไม่ได้รับการสานต่อ สาเหตุหลักคือ เกาหลีเหนือกลับมาทดสอบขีปนาวุธอีกครั้งช่วงปี 1990-1994 หลังหยุดการทดสอบไปตั้งแต่ปี 1987

จนกระทั่งประธานาธิบดีคิมแดจุง (Kim Dae-jung, 1998-2003) ได้ปรับเปลี่ยนแนวคิดในการจัดการความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือโดยมุ่งกระชับความสัมพันธ์ด้วยการแลกเปลี่ยนระหว่างประชาชน วัฒนธรรมและกีฬา แล้วจึงขยายไปสู่การหารือด้านการเมืองและเศรษฐกิจในลำดับถัดไป (Nordpolitik)¹⁰ หรือที่รู้จักโดยทั่วไปว่านโยบาย Sunshine Policy ซึ่งเริ่มออกดอกออกผลหลังความสำเร็จในการประชุมสุดยอดผู้นำในปี 2000 ที่กรุงเปียงยาง เป็นการเปิดประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของความสัมพันธ์ระหว่างสองเกาหลี เพราะเป็นครั้งแรกที่มีการประชุมสุดยอดผู้นำเกาหลี ซึ่งกีฬาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทั้งสองฝ่ายใช้กระชับความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน เห็นได้จากประธานคณะกรรมการโอลิมปิกเกาหลีใต้ (National Olympic committee: NOC) ได้ร่วมเดินทางไปกรุงเปียงยางและหารือรอบกับประธาน NOC ของเกาหลีเหนือ ผลคือทั้งสองเห็นพ้องถึงการเข้าร่วมพิธีเปิดกีฬาโอลิมปิกปี 2000 ที่นครซิดนีย์ภายใต้ธงรวมชาติ อีกทั้งในกีฬาเอเชียนเกมส์ที่เมืองบูซานปี 2002 ยังเป็นครั้งแรกที่ทัพนักกีฬาเกาหลีเหนือเข้าการร่วมการแข่งขันบนแผ่นดินเกาหลีใต้ (Bridges, 2015, p. 4) รวมถึงการร่วมขบวนพิธีเปิดภายใต้ธงรวมชาติในกีฬาเอเชียนเกมส์ฤดูหนาวปี 2003 ที่เมืองอาโอโมริ กีฬามหาวิทยาลัยโลกครั้งที่ 22 ที่เมืองแดกู กีฬาโอลิมปิกปี 2004 ที่กรุงเอเธนส์ กีฬาโอลิมปิกฤดูหนาวปี 2006 ที่เมืองตูริน

¹⁰ ได้แนวคิดมาจากนโยบายของเยอรมันตะวันตกที่ใช้ปรับความสัมพันธ์กับเยอรมันตะวันออก (Ostpolitik)

กีฬาเอเชียนเกมส์ปี 2006 ที่กรุงโดฮา และล่าสุดในกีฬาเอเชียนเกมส์ปี 2018 ที่อินโดนีเซีย ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 มหกรรมกีฬาที่สองเกาหลีเข้าร่วมพิธีเปิดภายใต้ธงรวมชาติ

Event	Year	Location
41 st World Table Tennis Championship	1991	Chiba, Japan
8 th FIFA World Youth Championship	1991	Lisbon, Portugal
27 th Olympic Games	2000	Sydney, Australia
14 th Asian Games	2002	Busan, South Korea
5 th Winter Asian Games	2003	Aomori, Japan
22 nd Summer Universiade	2003	Daegu, South Korea
28 th Olympic Games	2004	Athens, Greece
20 th Winter Olympic Games	2006	Turin, Italy
15 th Asian Games	2006	Doha, Qatar
23 rd Winter Olympic Games	2018	PyeongChang, South Korea
18 th Asian Games	2018	Jakarta/Palembang, Indonesia

ในช่วงนโยบาย Sunshine Policy ทั้งสองเกาหลียังได้จัดการแข่งขันบาสเกตบอล กระชับมิตรในปี 2000 การแข่งขันฟุตบอลกระชับมิตรในปี 2002 การแข่งขันฮอกกี้น้ำแข็ง ในปี 2006 ตลอดจนการเข้าร่วมแข่งขันวิ่งมาราธอนที่กรุงเปียงยางของนักวิ่งเกาหลีได้ กว่า 150 คน ในปี 2005 สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของกีฬาในช่วงเริ่มต้นปรับความสัมพันธ์ ระหว่างสองเกาหลีในทศวรรษ 2000

อย่างไรก็ตาม การร่วมมือด้านกีฬาก็ไปได้ไกลเพียงการเดินขบวนร่วมในพิธีเปิด การแข่งขันภายใต้ธงรวมชาติ โดยหากมองเหตุผลทางด้านกีฬาจะพบว่า ความจำเป็นในการ คัดเลือกตัวนักกีฬาที่มีศักยภาพเพื่อความเป็นเลิศทางด้านกีฬาของประเทศ ปัญหา การติดต่อสื่อสาร ความแตกต่างของผู้สนับสนุนทางการเงิน และความซับซ้อนของ กฎข้อบังคับของแต่ละสมาพันธ์กีฬาในการอนุญาตให้สองประเทศรวมทีมแข่งร่วมกันได้ ล้วนเป็นอุปสรรคที่ทำให้การร่วมมือด้านกีฬาระหว่างสองเกาหลีไม่มีความคืบหน้าอย่างที่ คาดหวัง (Merkel, 2008, pp. 299-300) ขณะที่ Yu and Park (2015, p. 218) ได้วิเคราะห์ ถึงรูปแบบและแนวทางที่เป็นอุปสรรคต่อการยกระดับความร่วมมือด้านกีฬาระหว่าง สองเกาหลี ดังนี้ ประการแรก ความร่วมมือด้านกีฬาเกิดขึ้นจากข้อตกลงระดับรัฐบาล

ในลักษณะคำสั่งเชิงบังคับมากกว่าความสมัครใจจากสมาคมกีฬาในประเทศ ประการที่สอง เป็นความร่วมมือแบบเฉพาะกิจไม่มีการต่อยอด กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ไม่มีแผนระยะกลางหรือระยะยาวรองรับ ประการที่สาม ความร่วมมือด้านกีฬาขึ้นอยู่กับนโยบายทางการเมืองในช่วงเวลานั้นๆ เป็นสำคัญ และประการสุดท้าย เป็นเพียงระยะแรกที่ภาคส่วนอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการสร้างความร่วมมือด้านกีฬา เช่น สมาคมกีฬา ภาครัฐกิจวงการบันเทิง

นอกจากนี้ บรรยากาศที่เป็นมิตรยังถูกสั่นคลอนด้วยการรื้อฟื้นโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์และซีปนาวุธอีกครั้งในปี 2006 แม้ว่าประธานาธิบดีโนมูฮย็อน (Roh Moo-hyun, 2003-2008) จะพยายามเจรจากับเกาหลีเหนือเพื่อยุติโครงการดังกล่าวผ่านการประชุมสุดยอดผู้นำครั้งที่สอง ปี 2007 แต่ก็ไม่สามารถโน้มน้าวเกาหลีเหนือให้ล้มเลิกความตั้งใจได้ (Bridges, 2015, pp. 4-5) สถานการณ์ที่พลิกผันไปถูกมองว่าเป็นความล้มเหลวของการใช้แนวทางสันติในการแก้ไขปัญหาเกาหลีเหนือ ส่งผลให้ประธานาธิบดีอิมย็องบัก (Lee Myung-bak, 2008-2013) นักการเมืองหัวอนุรักษ์นิยมได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้นำประเทศ ก่อปรกับเกิดเหตุการณ์เรือรบจม KSS Cheonan ในปี 2010 ซึ่งเกาหลีใต้เชื่อว่าเป็นฝีมือของเกาหลีเหนือ ดังนั้น การใช้กีฬาเป็นเครื่องมือทางการทูตก็เข้าสู่ภาวะสูญญากาศจากการปะทุขึ้นของความขัดแย้งระลอกใหม่ ถึงแม้ว่า ในปี 2011 ทั้งสองเกาหลีได้รวมทีมเฉพาะกิจแข่งขันกีฬาเทเบิลเทนนิสในประเพณีชายคู่เพื่อชิงถ้วย Peace and Sport Cup¹¹ ที่จัดขึ้นโดยกาตาร์ และสามารถคว้าแชมป์ไปครองได้ และในปี 2014 เกาหลีเหนือสร้างความประหลาดใจด้วยการส่งคณะที่ปรึกษาผู้นำประเทศเข้าร่วมพิธีปิดเอเชียนเกมส์ที่เมืองอินช็อน (Incheon) อันเป็นช่วงเวลาของการดำเนินนโยบายสร้างความเชื่อมั่นและเชื่อใจ (Trustpolitik) ของประธานาธิบดีพักกึนฮยเ แต่ก็ได้ไม่ได้ทำให้สถานการณ์ความตึงเครียดบนคาบสมุทรเกาหลีเบาบางลงจนกระทั่งในสมัยประธานาธิบดีมุนแฮอิน

3.3 การกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสองเกาหลีผ่านโอลิมปิกฤดูหนาวปี 2018

การทูตกีฬาต่อเกาหลีเหนือได้รับการปิดฝุ่นอีกครั้งในสมัยประธานาธิบดีมุนแฮอิน นักการเมืองหัวก้าวหน้าผู้มีประสบการณ์ทำงานร่วมกับประธานาธิบดีโนมูฮย็อน ในการขับเคลื่อนนโยบาย Sunshine Policy ในฐานะหัวหน้าคณะทำงานประธานาธิบดี จนได้รับการกล่าวถึงทั่วไปว่าเป็น New Sunshine Policy อย่างไรก็ตาม การเล็งเห็นคุณค่าของการเป็นเจ้าภาพโอลิมปิกฤดูหนาวในการเชื่อมความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ เกิดขึ้นตั้งแต่

¹¹ วัตถุประสงค์ของการแข่งขัน คือ สร้างบรรยากาศที่ดีระหว่างประเทศคู่ขัดแย้ง เพราะนอกจากเกาหลีแล้วยังการรวมทีมระหว่างอินเดียกับปากีสถานอีกด้วย

ปี 2015 โดยชเวมนซุน (Choi Moon-soon) ผู้ว่าราชการจังหวัดคังว็อนแสดงแนวคิดในการแข่งขันการจัดการแข่งขันกีฬาสโนว์บอร์ดแก่เกาหลีเหนือ เพื่อกระชับความสัมพันธ์และจำกัดต้นทุนตามนโยบายของ IOC แต่แนวคิดดังกล่าวไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและประชาชนในช่วงเวลาที่ความรู้สึกเป็นศัตรูพุ่งสูงขึ้นเป็นประวัติการณ์ (Bridges, 2015, p. 1)

นอกจากการเปลี่ยนแปลงการเมืองภายในที่ทำให้การทูตกีฬากลับมามีบทบาทอีกครั้ง การให้ความสำคัญกับการพัฒนากีฬาของคิมจองอึน เช่น การสร้างสาธารณูปโภคด้านกีฬา การสนับสนุนนักกีฬาในการแข่งขันระดับนานาชาติ ถึงแม้ว่าวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างความภาคภูมิใจของคนในชาติอันเป็นประโยชน์ในทางการเมือง (Bridges, 2015, p. 9) แต่ก็เป็นการพัฒนาที่เป็นไปได้ที่จะกระชับความสัมพันธ์ผ่านกีฬาระหว่างสองเกาหลี โดยจุดเริ่มต้นอย่างเป็นทางการคือ การตอบรับการเข้าร่วมการแข่งขันโอลิมปิกฤดูหนาวปี 2018 ของเกาหลีเหนือผ่านการกล่าวสุนทรพจน์ของคิมจองอึนเนื่องด้วยวันขึ้นปีใหม่ นับแต่นั้นมาความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศได้พัฒนาไปในทิศทางเชิงบวกอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ซึ่งไม่เพียงแต่การหารือเกี่ยวกับความร่วมมือด้านกีฬา แต่ยังขยายไปสู่ความมั่นคง การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

รูปภาพที่ 1 ทีมฮอกกี้อาตลีถ่ายรูปร่วมกับประธานาธิบดีเกาหลีใต้ ประธาน IOC และทูตพิเศษจากเกาหลีเหนือ

ที่มา: ภาพจากบทความเรื่อง IOC President Visits Democratic People's Republic of Korea (Olympic Games, 2018)

ความร่วมมือด้านกีฬาระหว่างสองเกาหลีมีความก้าวหน้าอย่างยิ่งเมื่อมีการรวมทีมฮอกกี้น้ำแข็งหญิงเพื่อแข่งขันในโอลิมปิกฤดูหนาว ประกอบด้วยนักกีฬาเกาหลีใต้ 23 คน และเกาหลีเหนือ 12 คน พร้อมผู้ฝึกสอน 2 คน โดยใช้เพลงอารังดง (Arirang) แทนเพลงชาติ แม้ว่าทีมเกาหลีจะพ่ายแพ้ทั้งสามนัด คือ 0-8 ต่อสวีเดนและสวิตเซอร์แลนด์ และ 1-4 ต่อญี่ปุ่นจนตรอกแบ่งกลุ่ม แต่การรวมทีมครั้งนี้ก็บรรลุเป้าหมายของการเป็นสัญลักษณ์ในการเริ่มต้นความสัมพันธ์ครั้งใหม่ด้วยกีฬาทั้งในระดับรัฐบาลและประชาชน เห็นได้จากการให้ความสนับสนุนของคนเกาหลีใต้ตลอดการแข่งขัน อนึ่ง เกาหลีเหนือส่งนักกีฬาเข้าร่วมการแข่งขันโอลิมปิกฤดูหนาวอีก 10 คน ในกีฬาสเก็ตน้ำแข็งและสกี โดยได้รับการสนับสนุนจาก IOC สำหรับการขยายเวลาการแข่งขันเข้าร่วมการแข่งขัน (Reuters, 2018)

การทูตกีฬาระหว่างสองเกาหลีมีความพิเศษมากขึ้นเมื่อคิมโยจอง (Kim Yo-jong) น้องสาวผู้นำประเทศและคิมย็องนัม (Kim Yong-nam) ประธานสภาประชาชนสูงสุด พร้อมคณะอีก 23 คน เดินทางเยือนเกาหลีใต้ในฐานะทูตพิเศษเพื่อเข้าร่วมพิธีเปิดการแข่งขันโอลิมปิกฤดูหนาวในเดือนกุมภาพันธ์ 2018 ถือเป็นการเดินทางเยือนเกาหลีใต้ครั้งแรกของตระกูลผู้นำเกาหลีเหนือนับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามเกาหลี การเดินทางเยือนเกาหลีใต้ของน้องสาวผู้นำประเทศพร้อมผู้ทรงอิทธิพลในการกำหนดนโยบาย สะท้อนถึงการให้ความสำคัญของเกาหลีเหนือต่อการใช้กีฬากระชับความสัมพันธ์กับเกาหลีใต้ อีกทั้งการส่งบุคคลใกล้ชิดมายังดินแดนศัตรูสามารถแปลความได้ว่า เกาหลีเหนือมีความไว้วางใจเกาหลีใต้มากขึ้นและพร้อมสำหรับการยกระดับความร่วมมือในก้าวต่อไป

นอกเหนือจากการสานสัมพันธ์ด้วยการทูตกีฬาแล้ว ทั้งสองฝ่ายยังมีการทูตวัฒนธรรมที่ช่วยสนับสนุนกระบวนการปรับความสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น การส่งนักแสดงและนักดนตรีเกือบ 200 คน เข้าร่วมการแสดงในโอลิมปิกฤดูหนาว นำโดยวงออร์เคสตราซัมจียอน (Samjiyon Orchestra) ขณะที่ทางฝ่ายเกาหลีใต้ได้ส่งนักดนตรีเข้าร่วมการแสดง “Spring Comes” ที่จัดขึ้นในช่วงต้นเดือนเมษายน 2018 เพื่อสานต่อความสำเร็จของการใช้การทูตกีฬา นำโดยชอยงพิล (Cho Yong-pil) ร่วมด้วยวง Red Velvet และซอฮย็อน (Seohyun) จากวง Girls’ Generation เป็นต้น ซึ่งเป็นครั้งแรกที่นักดนตรีเกาหลีใต้เดินทางไปแสดงที่เกาหลีเหนือนับตั้งแต่ปี 2005 ทั้งนี้ คิมจองอึนได้เป็นประธานและร่วมชมการแสดงด้วยพร้อมกับเสนอให้มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างสองเกาหลีให้มากขึ้น เบื้องต้นจะเป็นการแลกเปลี่ยนนักดนตรีจากเกาหลีเหนือในการแสดงที่เกาหลีใต้ช่วงปลายปี 2018 ภายใต้ชื่อ “Autumn Comes”

ความสำเร็จของการทูตกีฬาได้ขยายไปสู่ความสัมพันธ์ด้านการเมืองและความมั่นคง ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงเดือนมกราคม 2018 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการผ่อนคลาย

ความตึงเครียดและส่งสัญญาณถึงความจริงจังกในการร่วมมือในโอลิมปิกฤดูหนาว เช่น การเปิดสายด่วนระหว่างพรมแดนและระหว่างกองทัพอีกครั้งหลังจากเกาหลีเหนือตัดสัญญาณเพื่อตอบโต้การปิดนิคมอุตสาหกรรมแกซอง (Gaesong Industrial Complex) ของเกาหลีใต้ในปี 2016 หลังเกาหลีเหนือทำการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ครั้งที่ 4 พร้อมกันนั้นเกาหลีใต้ด้วยความเห็นชอบของสหรัฐฯ ยังเลื่อนการซ้อมรบประจำปีในช่วงการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกฤดูหนาวเพื่อรักษาสันติภาพที่เป็นมิตรบนคาบสมุทรเกาหลี

รูปภาพที่ 2 โฆษณาชวนเชื่อเกี่ยวกับโอลิมปิกฤดูหนาวของเกาหลีเหนือ โดยมีข้อความว่า “พวกเราจึงร่วมมือกันสร้างบรรยากาศเพื่อความปรองดองและการรวมชาติ”

ที่มา: ภาพจากบทความเรื่อง Propaganda posters underscore inter-Korean cooperation (Yi, 2018)

ที่สำคัญคือ คิมจองอึนประกาศยุติโครงการทดลองอาวุธนิวเคลียร์และขีปนาวุธในวันที่ 20 เมษายน 2018¹² สร้างความยินดีให้แก่ประชาคมระหว่างประเทศ แม้แต่

¹² แต่ในอีกมุมหนึ่งมีข้อเท็จจริงที่ว่า ท่าทีดังกล่าวเป็นผลจากการทรุดตัวของพื้นดินบริเวณสถานีทดลองนิวเคลียร์หมู่บ้านปุงเก (Punggye) โดยสำนักอุตุนิยมวิทยาเกาหลีใต้ (Korea Meteorological Administration: KMA) รายงานถึงการตรวจพบแผ่นดินไหวขนาด 2.3 ริคเตอร์ใกล้กับบริเวณดังกล่าว อันเป็นผลต่อเนื่องจากการทดลองระเบิดไฮโดรเจนเมื่อเดือนกันยายน 2017 ทำให้สถานีทดลอง

ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ (Donald Trump) และนายกรัฐมนตรีชินโซ อาเบะ (Shinzo Abe) ยังกล่าวแสดงความยินดีและถือเป็นช่วงเวลาที่ดีของการปรับความสัมพันธ์ระหว่างเกาหลีเหนือกับนานาชาติ ซึ่งประธานาธิบดีมุนแชอินมองว่า การดำเนินการดังกล่าวของเกาหลีเหนือเป็นการแสดงความจริงใจก่อนการหารือระดับสุดยอดผู้นำเกาหลี อีกทั้งยังเป็นสัญญาณที่ดีของการสร้างเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์บนคาบสมุทรเกาหลี (Kim, 2018b) ทำให้ไม่กี่วันต่อมาเกาหลีใต้ยุติการกระจายเสียงโฆษณาชวนเชื่อบริเวณพรมแดนซึ่งเกาหลีใต้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2016¹³ พัฒนาการและความสำเร็จของการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสองเกาหลีที่เกิดขึ้นในช่วงปี 2018 ปฏิเสธไม่ได้ว่าการทูตกีฬาในช่วงโอลิมปิกฤดูหนาวมีส่วนสำคัญอยู่ไม่น้อยอันเป็นผลจากการที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องตรงกันถึงคุณค่าของกีฬาในการสร้างสันติภาพบนคาบสมุทรเกาหลี

3.4 การประชุมสุดยอดผู้นำเกาหลีครั้งที่ 3

ความสำเร็จสูงสุดในการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสองเกาหลีในสมัยประธานาธิบดีมุนแชอินคือ การจัดประชุมสุดยอดผู้นำเกาหลีครั้งที่ 3 ที่หมู่บ้านปันมุนจอมในวันที่ 27 เมษายน 2018 ทั้งสองผู้นำยังได้เขียนประวัติศาสตร์หน้าใหม่ด้วยการที่คิมจองอึนข้ามเส้นแบ่งเขตทหาร (Military Demarcation Line: MDL) มาจับมือกับประธานาธิบดีมุนแชอินกลายเป็นนาที่ประวัติศาสตร์ที่ผู้นำเกาหลีเหนือเยือนเกาหลีใต้นับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามเกาหลี ดังที่ประธานาธิบดีมุนแชอินกล่าวว่า “ในช่วงเวลาที่ผู้นำเกาหลีเหนือข้ามเส้นแบ่งเขตทหาร หมู่บ้านปันมุนจอมก็กลายเป็นสัญลักษณ์แห่งสันติภาพ ไม่ใช่สัญลักษณ์แห่งการแบ่งแยกอีกต่อไป” เช่นเดียวกับผู้นำเกาหลีเหนือที่ได้เขียนในหนังสือเยือนชมบ้านแห่งสันติภาพ (Peace House) ว่า “ประวัติศาสตร์หน้าใหม่กำลังจะเริ่มขึ้น ซึ่งยุคแห่งสันติภาพเริ่มต้น ณ ตรงนี้” (Kim, 2018a) ในการหารือครั้งนี้ผู้นำทั้งสองได้ลงนามปฏิญญาปันมุนจอม (Panmunjom Declaration) มีสาระสำคัญ ได้แก่ (Yonhap, 2018a) (1) จัดตั้งสำนักประสานงานที่นิคมอุตสาหกรรมแคช็องเพื่ออำนวยความสะดวกในการประสานงานระหว่างภาครัฐ (2) จัดงานรวมญาติอีกครั้ง โดยมีกำหนดในวันที่ 15 สิงหาคม ซึ่งเป็นวันประกาศเอกราชของเกาหลี (3) ทดสอบและซ่อมแซมเส้นทางรถไฟทงแฮ-คย็องอี

ไม่สามารถใช้การได้อีกต่อไป หลายฝ่ายจึงมองว่า ท่าทีของเกาหลีเหนือไม่ได้เกิดจากความตั้งใจจะสร้างสันติภาพบนคาบสมุทรเกาหลีแต่ประการใด เพียงแค่เป็นการพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสเพื่อรักษาผลประโยชน์ของระบอบตระกูลคิม (Kim Dynasty)

¹³ เกาหลีใต้เคยยุติการกระจายเสียงโฆษณาชวนเชื่อเมื่อปี 2004 ในช่วงประธานาธิบดีโนมูฮย็อน แต่กลับมาเปิดใช้อีกครั้งในปี 2010 จากเหตุการณ์โจมตีเรือ KSS Cheonan

(Donghae-Gyeongui) รวมทั้งเส้นทางถนนที่เชื่อมโยงระหว่างสองเกาหลี (4) ยุติการกระทำที่เป็นการยั่วยุทั้งทางบก ทะเล และอากาศ รวมทั้งร่วมมือสร้างเขตปลอดทหาร (Demilitarized Zone: DMZ) ให้เป็นพื้นที่สันติภาพ (5) ร่วมมือและสร้างความเข้าใจเพื่อให้เขตทะเลตะวันออกเฉียงเหนือบริเวณเส้นแบ่งเขตทางเหนือ (Northern Limit Line: NLL) เป็นพื้นที่ปลอดภัยสำหรับการทำประมง (6) เพิ่มการหารือระหว่างหน่วยงานความมั่นคง เช่น การหารือระดับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและระดับผู้บัญชาการทหาร (7) ทำงานประสานกันด้านการลดการสะสมอาวุธเพื่อขจัดความตึงเครียดและเป็นการสร้างความเชื่อมั่นระหว่างกัน และ (8) ผลักดันการเจรจาไตรภาคี (เกาหลีเหนือ เกาหลีใต้ และสหรัฐฯ) หรือการเจรจาจตุภาคี (รวมจีน) เพื่อยุติสงครามเกาหลีอย่างเป็นทางการด้วยสนธิสัญญาสันติภาพ ทั้งนี้ มีการตกลงเบื้องต้นว่า ประธานาธิบดีมุนแจอิน จะเดินทางเยือนกรุงเปียงยางในปลายปี 2018

รูปภาพที่ 3 การประชุมสุดยอดผู้นำเกาหลีในวันที่ 27 เมษายน 2018

ที่มา: ภาพจากบทความเรื่อง How Moon and Kim make history (The Korea Times, 2018)

ข้อตกลงข้างต้นได้รับการตอบรับที่ดีจากภาคเอกชนและรัฐบาลท้องถิ่น ซึ่งได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมระหว่างสองประเทศคือ การพัฒนาโครงข่ายคมนาคมสนามบินอินช็อน-นิคมอุตสาหกรรมแคช็อง-เมืองแสจู (Incheon-Gaesong-Haeju) เพื่อยกระดับเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษเกาหลี โดยแบ่งการก่อสร้างออกเป็น

3 ระยะ ได้แก่ ระยะแรก ช่วงเกาะย็องจงโด-เกาะคังฮวาโด (Yeongjongdo-Ganghwado) ระยะทาง 18 กม. มูลค่าโครงการ 727,000 ล้านวอน ระยะที่สอง ช่วงเกาะคังฮวาโด-เมืองแกป็อง-นิคมอุตสาหกรรมแกซ็อง (Ganghwado-Gaepong-Gaesong) ระยะทาง 45 กม. มูลค่าโครงการ 1.2 ล้านล้านวอน และระยะที่สาม ช่วงเกาะคังฮวาโด-เมืองแฮจู (Ganghwado-Haeju) ระยะทาง 16 กม. มูลค่า 505,000 ล้านวอน (Ko, 2018) สอดคล้องกับข้อริเริ่มของประธานาธิบดีมุนแชอินที่เคยประกาศแนวคิดแถบความร่วมมืออย่างสันติในทะเลตะวันตก (West Sea Peace Cooperation Belt) ในช่วงหาเสียงเลือกตั้ง

นอกจากนี้ สมาคมกีฬาของเกาหลีใต้ยังเป็นอีกภาคส่วนหนึ่งที่เข้ามามีบทบาทในการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสองเกาหลี ได้แก่ สมาคมกีฬาเทเบิลเทนนิส บาสเกตบอล ยูโด ยิมนาสติก ซอฟท์เทนนิส พายเรือและแคนนู ซึ่งแสดงความสนใจรวมทีมเกาหลีเพื่อเข้าแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ที่ประเทศอินโดนีเซียในเดือนสิงหาคม 2018 ถึงกระนั้น การรวมทีมระหว่างสองเกาหลีต้องได้รับการรับรองจากสมาพันธ์กีฬาที่เกี่ยวข้องก่อน ดังนั้น ในทางปฏิบัติต้องได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่จากองค์การกีฬาระหว่างประเทศที่กำลังก่อร่าง เนื่องจากมีระยะเวลาที่กระชั้นชิดในการดำเนินการตามกระบวนการต่างๆ นอกจากนี้ พักร็อนซุน (Park Won-soon) ผู้ว่าราชการกรุงโซล ได้เสนอการเป็นเจ้าภาพกีฬาแห่งชาติร่วมกับกรุงเปียงยาง โดยกล่าวว่า “การแลกเปลี่ยนด้านกีฬาและวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือที่เหมาะสมกับการสร้างความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือในช่วงเวลาที่เกาหลีเหนือกำลังถูกคว่ำบาตรจากนานาประเทศ” (Korea Times, 2018)

ทั้งสองเกาหลียังได้สร้างความประหลาดใจระคนยินดีจากประชาคมระหว่างประเทศ เมื่อประกาศรวมทีมเทเบิลเทนนิสหญิงในการแข่งขันชิงแชมป์โลกระหว่างวันที่ 29 เมษายน - 6 พฤษภาคม 2018 ที่ประเทศสวีเดน โดยเกิดขึ้นในการแข่งขันรอบ 8 ทีมสุดท้ายที่ทั้งสองเกาหลีโคจรมาพบกัน แต่แทนที่จะแข่งขันหาผู้ชนะเข้ารอบต่อไป ทั้งสองได้ประกาศรวมทีมเพื่อแข่งขันในรอบ 4 ทีมสุดท้ายภายใต้การสนับสนุนจากสมาพันธ์เทเบิลเทนนิสนานาชาติ (International Table Tennis Federation: ITTF) โดยมาจากเกาหลีใต้ 5 คน และเกาหลีเหนือ 4 คน ซึ่งทีมเกาหลีใต้เหรียญทองแดงจากการพ่ายแพ้ญี่ปุ่น 0-3 คู่ (Yonhap, 2018b) กล่าวได้ว่า ความสำเร็จของความร่วมมือด้านกีฬาระหว่างสองเกาหลีในปี 2018 ส่วนหนึ่งเกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งรัฐบาล สมาคมกีฬา นักกีฬา และองค์การกีฬาระหว่างประเทศ เพราะเล็งเห็นถึงคุณค่าของการทูตกีฬาในการแก้ไขปัญหาพิพาทบนคาบสมุทรเกาหลี

อย่างไรก็ตาม การปรับเปลี่ยนท่าทีของเกาหลีเหนือจากหน้ามือเป็นหลังมือแบบปัจจุบันทันด่วนก็สร้างความคืบคลั่งใจไม่น้อย ดังที่ Cheong Seong-chang นักวิจัย

สถาบันเซจง (Sejong Institute) วิเคราะห์ว่า การประกาศยุติโครงการพัฒนานิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือยังไม่เป็นผลในลักษณะถาวร เนื่องจากการละทิ้งโครงการนิวเคลียร์อย่างแท้จริงจะต้องเบ็ดเสร็จ ถาวร และสามารถพิสูจน์ได้ (Complete, Verifiable and Irreversible Dismantlement: CVID) แต่สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นเพียงการลดความตึงเครียดบนคาบสมุทรเกาหลีเพื่อรักษาระบอบตระกูลคิมเท่านั้น เช่นเดียวกับ Shin Beom-chul นักวิจัยจากสถาบันอาซัน (Asan Institute for Policy Studies) ที่ตั้งข้อสังเกตว่ามีความเป็นไปได้ที่ผู้นำเกาหลีเหนือเพียงแค่ตกลงปากเปล่าเท่านั้น แต่เมื่อถึงเวลาหารือเกี่ยวกับรายละเอียดการยุติโครงการก็อาจต่อรองหรือไม่มีการดำเนินการต่อ (Koh, 2018) กล่าวอีกนัยหนึ่ง เกาหลีเหนือกำลังใช้ความร่วมมือทางด้านกีฬาและนโยบาย New Sunshine Policy ของประธานาธิบดีมุนแฮอินเพื่อปกป้องและแสวงหาผลประโยชน์ของตนมากกว่าผลประโยชน์โดยรวมของคาบสมุทรเกาหลีและภูมิภาคเอเชียตะวันออก

สอดคล้องกับความกังวลของผู้ต่างประเทศโดยเฉพาะญี่ปุ่นและสหรัฐฯ เกี่ยวกับวาระซ่อนเร้นของเกาหลีเหนือที่อาจเล่นเกมการเมืองหลังถูกกดดันด้วยมาตรการคว่ำบาตร รวมทั้งยังมองว่า แนวทางแก้ไขปัญหาของประธานาธิบดีมุนแฮอินนั้นไม่เป็นผลดีต่อความพยายามกดดันเกาหลีเหนือให้ล้มเลิกความตั้งใจพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ เช่น นายทาโร โคะโนะ (Taro Kono) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่นที่กล่าวว่า “โลกไม่ควรหลงเหลือเหลี่ยมของเกาหลีเหนือ เพราะตอนนี้ไม่ใช่เวลาผ่อนแรงกดดันเกาหลีเหนือ แต่หากมองในแง่บวกก็เป็นไปได้ที่ว่ามาตรการคว่ำบาตรใช้ได้ผล” (บีบีซี, 2561) สอดคล้องกับประธานาธิบดีทรัมป์ที่ได้เขียนข้อความในทวิตเตอร์ส่วนตัวเมื่อวันที่ 2 มกราคม 2018 ว่า “มาตรการคว่ำบาตรส่งผลกระทบอย่างหนักต่อเกาหลีเหนือ ดังนั้น ผู้นำเกาหลีเหนือจึงหาทางออกด้วยการหารือกับเกาหลีใต้เพื่อผ่อนคลายแรงกดดันดังกล่าว” ซึ่งทั้งนี้ก็ เฮลีย์ (Nikki R. Haley) เอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ประจำสหประชาชาติและซาร่าห์ ฮัคคาบี แซนเดอร์ (Sarah Huckabee Sanders) โฆษกทำเนียบขาวประสานเสียงตรงกันว่า สหรัฐฯ จะยังคงดำเนินนโยบายกดดันเกาหลีเหนือต่อไปจนกว่าคาบสมุทรเกาหลีจะปลอดจากอาวุธนิวเคลียร์ (Choe, 2018)

ถึงกระนั้น การเปลี่ยนแปลงท่าทีของประธานาธิบดีทรัมป์มักเกิดขึ้นแบบไม่คาดคิด และคาดการณ์ล่วงหน้าได้ยาก ในกรณีนโยบายต่อเกาหลีเหนือก็เช่นเดียวกัน ถึงแม้ว่าสหรัฐฯ จะย้ำถึงการไม่แข็งจัดการปัญหาเกาหลีเหนือมาโดยตลอด แต่จากความสำเร็จของการทูตก็พาระหว่างสองเกาหลีก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้นำสหรัฐฯ หันมาพิจารณาแนวทางเจรจาหารือเป็นอีกหนึ่งทางเลือก นอกเหนือจากการใช้กำลังทหารและการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ

จนนำไปสู่การประชุมสุดยอดผู้นำเกาหลีครั้งที่ 3 ในเดือนมิถุนายน 2018 ที่ประเทศสิงคโปร์ ซึ่งถือเป็นก้าวแรกที่จะนำไปสู่การสร้างสันติภาพอย่างยั่งยืนบนคาบสมุทรเกาหลี

4. บทสรุป

ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างสองเกาหลีมีทั้งความร่วมมือและความขัดแย้ง สลับสับเปลี่ยนมาโดยตลอด เมื่อมองผ่านกรอบแนวคิดการทูตกีฬาจะพบว่า กีฬามีบทบาทสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ โดยในช่วงแรกทั้งสองประเทศพยายามแสดงความเหนือกว่าเพื่อสร้างความภาคภูมิใจที่เป็นประโยชน์ต่อความเป็นเอกภาพและชาตินิยม ด้วยการเป็นตัวแทนของเกาหลีในการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติ และเป็นเกาหลีเหนือที่สามารถประกาศศักดาได้ก่อนด้วยการผ่านไปเล่นฟุตบอลโลกรอบสุดท้ายที่ประเทศอังกฤษในปี 1966 ซึ่งกลายเป็นแรงผลักดันให้ประธานาธิบดีพัคจ็องฮีกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อยกระดับความสามารถด้านกีฬาของเกาหลีใต้ ที่ไม่หวังเพียงจะเอาชนะเกาหลีเหนือเท่านั้น แต่ยังมองเห็นโอกาสในการพัฒนาประเทศทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคม และการต่างประเทศ จากการเป็นเจ้าภาพมหกรรมกีฬาระดับนานาชาติ โดยเฉพาะโอลิมปิกเกมส์ ซึ่งเป็นมหกรรมกีฬาที่ยิ่งใหญ่ของมนุษยชาติ

การเป็นเจ้าภาพโอลิมปิกปี 1988 เป็นโอกาสครั้งสำคัญที่ทำให้เกาหลีใต้บรรลุเป้าหมายของการใช้กีฬาเป็นเครื่องมือในการดำเนินยุทธศาสตร์ ในด้านต่างประเทศ เกาหลีใต้ประสบความสำเร็จในการโน้มน้าวให้สหภาพโซเวียตและจีนเข้าร่วมการแข่งขัน นำไปสู่การโดดเดี่ยวเกาหลีเหนือ มหกรรมกีฬาดังกล่าวยังเป็นจุดเปลี่ยนที่สร้างความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและยกระดับภาพลักษณ์จากประเทศยากจนเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ที่มีการพัฒนาแบบก้าวกระโดด อีกทั้งการสิ้นสุดยุคของความขัดแย้งเชิงอุดมการณ์ยังทำให้แนวทางการใช้การทูตกีฬาเป็นไปในทางสร้างสรรค์เพื่อลดความบาดหมางที่มีระหว่างกัน นำไปสู่การรวมทีมเทเบิลเทนนิสและฟุตบอลเยาวชนชิงแชมป์โลกในปี 1991 แต่ก็ไม่ได้รับการสานต่อตลอดทศวรรษ 1990 จนกระทั่งการทูตกีฬากลับมามีบทบาทอีกครั้งในทศวรรษ 2000 ในฐานะเครื่องมือสำคัญของนโยบาย Sunshine Policy โดยมีความพยายามจะรวมทีมเกาหลีเข้าแข่งขันมหกรรมกีฬาระดับนานาชาติอีกครั้ง แต่ก็ทำได้เพียงแค่ร่วมขบวนพิธีเปิดการแข่งขันภายใต้ธงรวมชาติ กอปรกับความตึงเครียดบนคาบสมุทรเกาหลีระลอกใหม่จากการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือในปี 2006 นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงนโยบายเกาหลีเหนือภายใต้การนำของนักการเมืองแนวคิดอนุรักษนิยมช่วงปี 2008-2017

ประธานาธิบดีมินแฮชินได้ปิดผนึกการทูตกีฬากลับมาเป็นเครื่องมือในการปรับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนืออีกครั้ง ถือเป็นการใช้โอกาสจากการเป็นเจ้าภาพโอลิมปิกฤดูหนาวได้อย่างคุ้มค่า เมื่อมองในมุมที่ว่า ในปี 2018 บรรยากาศบนคาบสมุทรเกาหลีผ่อนคลายลงหลังจากเกาหลีเหนือตอบรับเข้าร่วมโอลิมปิกฤดูหนาวทั้งการส่งนักกีฬาเข้าแข่งขัน รวมถึงทีมฮอกกี้น้ำแข็งหญิง และร่วมแสดงศิลปวัฒนธรรม ความสำเร็จในการร่วมมือทางด้านกีฬายังนำไปสู่การปรับความสัมพันธ์ในด้านการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม โดยเฉพาะการประกาศยุติโครงการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์และการประชุมสุดยอดผู้นำเกาหลีครั้งที่ 3 รวมทั้งการประชุมครั้งประวัติศาสตร์ระหว่างสหรัฐอเมริกา-เกาหลีเหนือ แม้ว่าการปรับความสัมพันธ์ระหว่างกันอาจมีวาระแอบแฝงหรือเพราะด้วยผลประโยชน์อื่น แต่ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สามารถขยายไปสู่การสร้างสันติภาพที่ยั่งยืนบนคาบสมุทรเกาหลีได้

ความสำเร็จของการทูตกีฬาของประธานาธิบดีมินแฮชินมีปัจจัยที่เกื้อหนุนสำคัญ ดังนี้ (1) การเป็นเจ้าภาพกีฬาโอลิมปิกฤดูหนาวปี 2018 คือโอกาสของผู้กำหนดนโยบายหัวก้าวหน้าที่จะได้ใช้แนวทางสันติจัดการกับปัญหาเกาหลีเหนือ (2) แรงกดดันจากประเทศมหาอำนาจรวมทั้งจีนและรัสเซียเพื่อให้เกาหลีเหนือยุติความก้าวร้าวที่สร้างความตึงเครียดไปทั่วภูมิภาค ซึ่งเป็นผลเสียต่อทุกฝ่ายที่ต้องการเสถียรภาพภายในภูมิภาคเพื่อสร้างความรุ่งเรืองของประเทศ (3) การเปลี่ยนท่าทีของเกาหลีเหนือจากความตระหนักรู้ถึงโอกาสอันริบหรี่ที่จะประสบความสำเร็จในการลดขนาดหัวรบนิวเคลียร์ให้สามารถใช้การได้ภายในระยะเวลาอันใกล้ กอปรกับสถานะทดลองนิวเคลียร์ที่หมู่บ้านปุงกึงถล่มลงมาจาก การทดลองระเบิดไฮโดรเจนครั้งล่าสุด ผลักดันให้เกาหลีเหนือต้องเลือกการประนีประนอมเพื่อรักษาสถานะเดิมของตนไว้ และ (4) การเห็นพ้องต้องกันระหว่างรัฐบาล สมาคมกีฬา และองค์การกีฬาระหว่างประเทศถึงคุณค่าของกีฬาในการส่งเสริมการกระชับความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ นำไปสู่การรวมทีมฮอกกี้น้ำแข็งหญิง การขยายเวลาลงทะเบียนเข้าร่วมการแข่งขันของนักกีฬาจากเกาหลีเหนือ ซึ่งต่อเนื่องไปถึงการรวมทีมเทเบิลเทนนิสหญิง แข่งขันรอบรองชนะเลิศในรายการชิงแชมป์โลกที่ประเทศสวีเดน การเสนอจัดกีฬาแห่งชาติร่วมระหว่างกรุงโซลกับกรุงเปียงยาง และการเสนอการรวมทีมใน 7 ชนิดกีฬาในการแข่งขันเอเชียนเกมส์ที่ประเทศอินโดนีเซียนั้นจึงทำให้นโยบาย New Sunshine Policy มีความก้าวหน้าในการใช้การทูตกีฬามากกว่าแค่การเดินขบวนร่วมกันในพิธีเปิดการแข่งขัน

เมื่อวิเคราะห์ผ่านแนวคิดการทูตกีฬาจะพบว่า กีฬาเป็นทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสองเกาหลี เนื่องจากช่องทางทางการเมือง การทหาร และเศรษฐกิจที่มีผลประโยชน์แห่งชาติที่สำคัญอย่างยิ่งยวดเข้ามาเกี่ยวพันมักประสบปัญหา

จนกระทบต่อความสัมพันธ์ในภาพรวม ขณะที่คุณลักษณะของกีฬาที่ตั้งอยู่บนผลประโยชน์ที่สามารถประนีประนอมหรือยืดหยุ่นได้จะช่วยให้คู่ขัดแย้งเห็นพ้องกับการสร้างความร่วมมือได้สะดวกใจมากกว่า ซึ่งจะกลายเป็นจุดเริ่มต้นของการขยายไปสู่การร่วมมือด้านอื่นๆ ต่อไป เห็นได้จากความสำเร็จในการร่วมมือในโอลิมปิกฤดูหนาวที่ขยายไปสู่การร่วมมือด้านความมั่นคง การเมือง เศรษฐกิจ และประชาชน และจะเป็นการฟื้นฟูความสัมพันธ์อย่างรอบด้านในที่สุด ทั้งนี้ ความสำเร็จดังกล่าวยังเกิดจากการให้ความร่วมมือขององค์การกีฬาระหว่างประเทศที่ผ่อนคลायกฎระเบียบเพื่อสนับสนุนการสร้างสันติภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออก ดังนั้น สามารถกล่าวว่าการทูตกีฬาคือเครื่องมือจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ที่ีระหว่างสองเกาหลี การสานต่อความร่วมมือด้านกีฬาจะเป็นองค์ประกอบหลักของการสร้างสันติภาพอย่างยั่งยืนบนคาบสมุทรเกาหลี

อย่างไรก็ตาม กีฬาเป็นเครื่องมือที่ถูกเคลือบไปด้วยแนวคิดชาตินิยมและความภาคภูมิใจของชาติ ความพ่ายแพ้ของทีมเกาหลีอาจทำให้เกิดการตั้งคำถามถึงข้อดี-ข้อเสียของแนวคิดการรวมทีมเกาหลีที่ส่งผลต่อการสร้างความภาคภูมิใจและการพัฒนากีฬาของประเทศ นอกจากนี้ ยังมีข้อสงสัยต่อวาระที่แท้จริงของคิมจองอิลในการใช้กีฬากระชับความสัมพันธ์กับเกาหลีใต้ เพราะในอีกด้านหนึ่งมีการตั้งข้อสังเกตว่า ผู้นำเกาหลีเหนือใช้ประโยชน์จากการร่วมมือด้านกีฬากับเกาหลีใต้เพื่อปกป้องระบอบตระกูลคิมเป็นเป้าหมายหลัก โดยเฉพาะหลังโครงการพัฒนานิวเคลียร์หยุดชะงักลง ดังนั้น แม้ว่กีฬาจะเป็นเครื่องมือที่มีคุณค่าในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสองเกาหลี แต่ด้วยคุณลักษณะที่ให้ผลทั้งด้านบวกและลบ ความระมัดระวังและความรอบคอบในการใช้กีฬาเป็นเครื่องมือดำเนินนโยบายต่างประเทศถือเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาความสัมพันธ์ขั้นต่อไปของสองประเทศ

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- ปิยชี. (2561). สองเกาหลีตกลงส่งทีมนักกีฬาร่วมพาเหรดโอลิมปิกภายใต้ 'ธงรวมชาติ'. สืบค้นเมื่อ 18 มกราคม 2561, จาก <https://bbc.in/2NKpuQ1>
- อภิเชษฐ กาญจนดิฐ. (2560). การเป็นเจ้าภาพกีฬานานาชาติของเกาหลีใต้: นัยพินิจทางการเมือง เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (ค.ศ. 1970-2014). *International Journal of East Asian Studies*, 21(1), 21-47.

ภาษาอังกฤษ

- Berlinger, J. (2017). North Korea's missile tests: What you need to know. *CNN*. Retrieved December 10, 2017, from <https://cnn.it/2Fjug6s>
- Beuge, A., Gutierrez, P., Levett, C., Sheehy, F., & Torpey, P. (2017). A guide to North Korea's advance toward nuclear weapons—in maps and charts. *The Guardian*. Retrieved May 30, 2018, from <https://bit.ly/2yRybDh>
- Bridges, B. (2015). Flags, formulas and frustrations: North-South Korean Olympic 'cooperation'. *Asia Pacific Journal of Sport and Social Science*, 4(3), 211-222.
- Cha, V. (2009). *Beyond the final score: the politics of sport in Asia*. New York: Columbia University Press.
- _____. (2013). The Asian Games and Diplomacy in Asia: Korea–China–Russia. *The International Journal of the History of Sport*, 30(10), 1176-1187.
- Choe, S.-H. (2018). South Korea proposes border talks with North Korea after Kim's overture. *The New York Times*. Retrieved January 21, 2018, from <https://nyti.ms/2EzSyoZ>
- Ha, J.-P., Lee, K., & Ok, G. (2015). From Development of Sport to Development through Sport: A Paradigm Shift for Sport Development in South Korea. *The International Journal of the History of Sport*, 32(10), 1262-1278.

- Houlihan, B. (1994). *Sport and international politics*. New York: Harvester Wheatsheaf.
- Jarvie, G. (2003). Internationalism and Sport in the Making of Nations. *Identities*, 10(4), 537-551.
- Joo, Y.-M., Bae, Y., & Kassens-Noor, E. (2017). *Mega-Events and Mega-Ambitions: 2017 South Korea's Rise and the Strategic Use of the Big Four Events*. London: Palgrave Macmillan.
- Kim, J. O. (2016). Selling the past: Korea and China's nation-branding to host Winter Olympic Games. *China Media Research*, 12(2), 23-29.
- Kim, R. (2018a). How Moon and Kim make history. *The Korea Times*. Retrieved April 30, 2018, from <https://bit.ly/2Nd9XHd>
- _____. (2018b). Moon calls North Korea's nuke test suspension 'good signal'. *The Korea Times*. Retrieved April 30, 2018, from <https://bit.ly/2mbJ23d>
- Ko, D.-H. (2018). Inter-Korean oceanic trade routes on rosy prospect. *The Korea Times*. Retrieved April 30, 2018, from <https://bit.ly/2uvjn9m>
- Kobierecki, M. M. (2013). Sport in International Relations Expectation, Possibilities and Effects. *International Studies. Interdisciplinary Political and Cultural Journal*, 15(1), 49-74.
- Koh, B.-J. (2018). N.K.'s denuclearization promise raises hope, but skepticism lingers over lack of detailed steps: experts. *Yonhap News Agency*. Retrieved April 30, 2018, from <https://bit.ly/2KPISxg>
- Lee, J. W. (2016). A Game for the Global North: The 2018 Winter Olympic Games in Pyeongchang and South Korean Cultural Politics. *The International Journal of the History of Sport*, 33(12), 1411-1426.
- Levkowitz, A. (2018). The 2018 Winter Olympics: Divided We Stand. *BESA Center Perspectives Paper*, (735). Retrieved May 3, 2018, from <https://besacenter.org/perspectives-papers/2018-winter-olympics/>
- Manheim, J. B. (1990). Rites of Passage: the 1988 Seoul Olympics as Public Diplomacy. *Western Political Quarterly*, 43(2), 279-295.

- Merkel, U. (2008). The Politics of Sport Diplomacy and Reunification in Divided Korea: One Nation, Two Countries and Three Flags. *International Review for the Sociology of Sport*, 43(3), 289-311.
- _____. (2009). Sport, Politics and Reunification—A Comparative Analysis of Korea and Germany. *The International Journal of the History of Sport*, 26(3), 406-428.
- Merkel, U., & Kim, M. (2011). Third time lucky!? PyeongChang's bid to host the 2018 Winter Olympics—politics, policy and practice. *The International Journal of the History of Sport*, 28(16), 2365-2383.
- Murray, S., & Pigman, G. A. (2014). Mapping the relationship between international sport and diplomacy. *Sport in Society*, 17(9), 1098-1118.
- Oh, J. (2017). South Korea's regional disparities and the 2018 Winter Olympics for regional development: Big Push revisited. *International Area Studies Review*, 20(2), 144-159.
- Olympic Games. (2018). *IOC President Visits Democratic People's Republic of Korea*. Retrieved May 3, 2018, from <https://bit.ly/2mfhbPL>
- Reuters. (2018). Olympics: IOC extends North Korea deadline for Pyeongchang Games. *Reuters*. Retrieved March 5, 2018, from <https://reut.rs/2KR7fdW>
- The Korea Times. (2018). Seoul city seeks to co-host sports competition with Pyongyang. *The Korea Times*. Retrieved April 30, 2018, from <https://bit.ly/2NMrqaU>
- Van Tassell, D. H., & Terry, D. A. (2012). An overlooked path to peace and stability: sport, the state and the case of the Koreas. *Sport in Society*, 15(6), 814-822.
- Yi, W.-W. (2018). *Propaganda posters underscore inter-Korean cooperation*. Retrieved May 1, 2018, from <https://bit.ly/2mfrRhp>
- Yonhap. (2018a). Full text of joint declaration issued at inter-Korean summit. *Yonhap News Agency*. Retrieved April 30, 2018, from <https://bit.ly/2JeNaZr>

- _____. (2018b). Two Koreas team up at table tennis worlds. *The Korea Times*. Retrieved May 10, 2018, from <https://bit.ly/2Jh89eb>
- Yu, K.-G., & Park, S.-Y. (2015). Selection and concentration strategy in the sports exchange between North and South Korea. *Journal of Asian Public Policy*, 8(2), 215-229.